

Unitat didàctica sobre Maria Mercé Marçal

BREU REPÀS PER LA BIOGRAFIA I L'OBRA DE L'AUTORA

Maria Mercé Marçal (Barcelona, 1952-1998). Poeta, traductora i narradora. Llicenciada en Filologia Clàssica, va exercir de catedràtica de Llengua i Literatura Catalanes. A més de prendre part activament en la vida literària catalana, va participar en la política i en moviments cívics com el feminista, que no va abandonar mai. Un del eixos que va centrar la seua vida va ser, sens dubte, la lluita, en tots els fronts possibles, per fer visible la paraula de dona.

Maria Mercé Marçal va passar la infantesa a Ivars d'Urgell on la seua família es dedicava al camp i a la vida de pagés. Estudià batxillerat a l'institut de Lleida i ben prompte va començar a escriure poesia en castellà, ja que a causa de la Dictadura la seua formació fins aleshores havia estat en castellà. Però influïda per la Nova Cançó va començar a escriure els primers versos en català.

Després de llicenciar-se el 1969 en Filologia Clàssica, va viure en un col·legi major una etapa de contacte amb comunitats cristianes de base i va donar classes a grups obrers. El 1972 es va casar amb el poeta Ramon Pinyol Balasch. Va fer classes de llengua catalana a Sant Boi de Llobregat, dins el marc de la resistència política i cultural antifranquista de l'època.

Durant la dècada dels setanta participà amb Ramon Pinyol, entre altres, en la creació dels Llibres del Mall, una editorial que naix amb la voluntat de publicar sobretot poesia.

El 1976, Maria Mercé Marçal guanya el premi de poesia Carles Riba amb el recull *Cau de Llunes*. Comença alhora la seua immersió en el món polític (es va afiliar al PSAN i en fou un referent a la circumscripció de Lleida). Amb la publicació de *Bruixa de dol* el 1979 començava a fer-se popular com a dinamitzadora de grups feministes. Va col·laborar en publicacions com *Reduccions*,

Dones en lluita, *Escrivint a les parets*. També participà en el muntatge *La sala de nines*, de Mercé Rodoreda, a càrrec del grup de Teatre Bruixes de dol, nom inspirat en el seu poemari.

Alguns cantautors del moment com Marina Rosell, Teresa Rebull, Ramon Muntaner, Maria del Mar Bonet... musiquen poemes seus. No abandonarà mai la militància feminista encara que progressivament es dedique de forma prioritària al món literari.

Els anys vuitanta s'enceten amb el naixement de la seua filla Heura, experiència que es reflectirà en el poemaris *Sal Oberta* (1982) i *La germana, l'estrangera* (1985); aquest premi López-Picó. El llibre següent *Terra de Mai* parlarà de l'homosexualitat femenina. L'últim treball com a poeta és el recopilatori *Llengua abolida* on inclou el poemari *Desglaç*, on es parla del dolor per la mort del seu pare. En els últims anys va impulsar la creació del Comitè de Dones dins el Centre Català del PEN, a partir de la fundació d'aquest moviment internacional femení el 1992.

Com a traductora excel·leix en la traducció d'autores com Colette, Yourcenar, Leonor Fini.

En la narrativa infantil va fer una incursió conjunta amb Glòria Puig amb *La disputa de fra Anselm amb l'ase*. El relat *Viratges, reminiscències*, inclòs en el llibre *Barcelldones*, la va animar a escriure una de les obres més emblemàtiques, *La passió segons Renée Vivien*. Aquesta novel·la li va portar una pluja de premis: el Carlemany el 1994, el de la Crítica Serra d'Or, el 1995, el Joan Creixells el 1995, el Prudenci Bertrana i el de la Institució de les Lletres Catalanes 1996. A pesar de ser una de les poetes més reconeguda dels últims temps, l'última obra la va consolidar també com a narradora.

Va morir a Barcelona, el 5 de juliol del 1998, a causa d'un càncer.

AQUESTA UNITAT vol ser una primera aproximació a la poesia d'una de les escriptores més compromeses amb el feminisme català en els darrers anys. La lluita de Maria Mercé Marçal per fer presents les escriptores i les dones en general en la societat ha estat una constant en la seua vida. Des de la literatura, la cultura, o qualsevol altre àmbit en què participara Maria Mercé Marçal ho feia sempre amb el compromís de la paraula DONA.

Aprofitant la data del vuit de març volem retre-li un petit homenatge i us proposem un breu recorregut per la seua obra poètica que té com a objectiu final fer un recital a classe. Això sí, abans s'hauran de treballar els poemes per entendre'ls bé des de la forma, la mètrica, l'estructura, ...i el sentit, la temàtica. Així us proposem unes activitats que us ajudaran a aconseguir el recital final més conscient i més complet (per què li haurem trobat tot el sentit), i, més plaent que, al cap i a la fi, és del que es tracta.

OBJECTIUS:

- Conèixer la biografia i l'obra de M. Mercé Marçal a partir dels seus poemes més emblemàtics.
- Llegir i entendre cadascuna de les poesies proposades.
- Repassar la mètrica i les figures retòriques.
- Fer una lectura, com una mena de minirecital, a classe.

NIVELL:

4t ESO i Batxillerat.

ACTIVITATS

1 Gairebé tota la poesia de Maria Mercé Marçal arranca d'una constatació que apareixia ja en la primera pàgina del primer llibre *Cau de Llunes*. Com explicaries el títol d'aquest llibre?

A continuació, reproduïm l'esmentada poesia. Llig-la i contesta les següents preguntes:

Què és una divisa? Quin sentit té al text? Creus que és fàcil identificar-se amb el que diu Maria Mercé Marçal en aquesta poesia? Per què?

Quins motius apareixen per a la rebel·lió?

DIVISA

A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona,
De classe baixa i nació oprimida.

I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel.

Quin és el tema de la següent poesia? Quina estructura té: conclusiva, explicativa, il·lativa...? L'estructura respon a cap model d'estrofa de la poètica catalana?

Drap de la pols, escombra, espolsadors,
plomall, raspall, fregall d'espert, camussa,
sabó de tall, baieta, lleixiu, sorra,
i sabó en pols, blauet, netol, galleda.

Cossi, cubell, i picamatalassos,
esponja, pala de plegar escombraries,
gibrell i cendra, sulfumant, capçanes.

Surt el guerrer vers el camp de batalla.

Després de *Cau de Llunes*, el segon llibre, *Bruixa de dol*, comença també amb «Divisa». Compara la Divisa anterior amb aquesta. Què tenen en comú, què tenen de diferent? Explica què vol dir Maria Mercé Marçal en aquesta divisa.

DIVISA

Emmarco amb quatre fustes
Un pany de cel i el penjo a la paret.

Jo tinc un nom
I amb guix l'escriu a sota.

4

Del mateix llibre, de la secció Foc de Pales, hem triat el següent poema. Com interpretes el significat de l'últim vers? Quina figura retòrica hi apareix (paradoxa, antítesi...)? Quina mètrica utilitza en aquest poema Maria Mercé Marçal?

VI

De primer van foradar-me les orelles
i de llavors ençà duc arracades.
No prengueu aquest bosc per una alzina.

5

El següent poema està format per dos quartets i dos tercets. Fes-ne la mètrica i la rima. Aquesta estructura compositiva respon a un tipus de poesia clàssica però pel que fa al contingut és avantguardista; explica aquest contrast.

XII

Bruixa de dol, al meu cau solitari,
he clos el llibre on l'òliba fa dia.
A trenc d'oblit s'esquera la falzia
i el gessamí al tombant d'aquest llunari.

Amb pas furtiu, per fosc itinerari,
l'aranya ha pres altre cop el casal.
Cendra d'amor assenyala el portal.
Però la lluna em dicta que despari

el decorat —veus?, l'arbre malferit
serva a l'escorça la teva divisa.
I em cita al fons de l'estany sense brisa.

Torno el mirall al calaix de la nit
i esborro el rastre, travessat d'agulles.
Se'm bada als dits la tristor de les fulles.

6

A continuació reproduïm una poesia també del llibre *Bruixa de dol* que va ser escrit entre 1977 i 1979. Si tens ocasió escolta-la cantada per Marina Rosell.

VIII

CANÇÓ DE FER CAMÍ

Per a la Marina

Vols venir a la meua barca?
—Hi ha violetes, a desdir!
anirem lluny sense recança
d'allò que haurem deixat aquí.

Anirem lluny sense recança
—i serem dues, serem tres.
Veni, veniu, a la nostra barca,
les veles altes, el cel obert.

Hi haurà rem per a tots els braços
—i serem quatre, serem cinc!—
i els nostres ulls, estels esparsos,
oblidaran tots els confins.

Partim pel març amb la ventada,
i amb núvols de cor trasbalsat.
Sí, serem vint, serem quaranta,
amb la lluna per estendard.

Bruixes d'ahir, bruixes del dia,
Ens trobarem a plena mar.
Arreu s'escamparà la vida
com una dansa vegetal.

Dins la pell de l'ona salada
serem cinc-centes, serem mil.
Perdrem el compte a la tombada.
Juntes farem nostra la nit.

8 de març

7

El llibre *Bruixa de dol* es tanca amb el poema següent. Llig-lo i explica la relació que hi apareix entre el tema i el títol. Fixa't sobretot en la segona estrofa, a qui fan referència els versos 5 i 6?

VUIT DE MARÇ

Amb totes dues mans
alçades a la lluna,
obrim una finestra
en aquest cel tancat.

Hereves de les dones
que cremaren ahir
farem una foguera
amb l'estrall i la por.
Hi acudiran les bruixes
de totes les edats.
Deixaran les escombres
per pastura de foc,
cossis i draps de cuina
el sabó i el blauet,
els pots i les cassoles
el fregall i els bolquers.

Deixarem les escombres
per pastura de foc,
els pots i les cassoles,
el blauet i el sabó.
I la cendra que resti
no la canviarem
ni per l'or ni per ferro
per ceptres ni punyals.

Sorgida de la flama
sols tindrem ja la vida
per arma i per escut
a totes dues mans.

El fum dibuixarà
l'inici de la història
com una heura de joia
entorn del nostre cos
i plourà i farà sol
i dansarem a l'aire
de les noves cançons
que la terra rebrà.
Vindicarem la nit
i la paraula DONA.
Llavors, creixerà l'arbre
de l'alliberament.

8

Del llibre *La germana, l'estrangera* que pràcticament està tot dedicat a la maternitat i a la relació mare-filla reproduïm l'última poesia. Tenint en compte que el poema va adreçat a la seua filla, quina relació té amb el títol del llibre?

Es perquè et sé germana que puc dir-te estrangera.
Sense treva esbossada, sense treva abolida
aquesta guerra que m'uneix a tu
en un pacte de sang inestroncable.
És perquè et sé germana que puc dir-te estrangera.

9

El poemari *Desglaç* reflecteix el dolor que sent Maria Mercé Marçal per la mort del seu pare. El poema que ve a continuació té una relació amb una oració molt coneguda, quina?

Pare-esparver que em sotges des del cel
i em cites en el regne del teu nom,
em petrifica la teua voluntat
que es fa en la terra com es fa en el cel.
La meua sang de cada dia
s'escola enllà de tu en el dia d'avui
però no sé desfer-me de les velles culpes
i m'emmirallo en els més cecs deutors.
I em deixo caure en la temptació
de perseguir-te en l'ombra del meu mal.

ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ

- Busca informació sobre el personatge de Renée Vivien que va inspirar l'última obra de Maria Mercé Marçal. Per donar-te alguna pista et direm que també era poeta i que va viure a París (a pesar del seu origen anglès) en l'època de la Belle Époque.
- Un dels debats clàssics dels estudiosos de la Literatura és i ha estat si existeix una Literatura de dones diferent —s'entén— a l'escripta pels homes. Tu què n'opines? Escriu un text argumentatiu breu sobre la qüestió.

Elaborada per Gemma Marrahí